

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

УДК 343.1:347

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.2.262>

Оксана Володимирівна Капліна

Національна академія правових наук України

Харків, Україна

Кафедра кримінального процесу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Харків, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3654-673X>

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ РИЗИКИ ПРОЄКТУ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. *Прийняття у першому читанні проєкту нового Цивільного кодексу України зумовлює необхідність звернення до положень майбутнього законодавства, які унормують міжгалузеві інститути та використовують міжгалузеву термінологію. Виходячи з того, що система права функціонує належним чином лише за умови відсутності колізій як внутрішньогалузевих, так і міжгалузевих, адже саме узгодженість і несуперечливість норм забезпечують ефективність правового впливу та стабільність правопорядку, автором проаналізовані ті норми проєкту ЦК, які пов'язані з кримінальним процесуальним законодавством. Виходячи з того, що одним із ключових аспектів правозастосування є термінологічна сумісність чинного законодавства, у статті проаналізовано поняття «кореспонденція», яке має міжгалузевий характер. Зазначено, що в ст. 333 проєкту ЦК законодавець пропонує надмірно деталізований перелік видів кореспонденції. Наголошено, що швидка зміна технологій, використання побутових і несталих термінів, а також включення застарілих понять (зокрема «телеграма») створюють ризик нормативної неповноти та згодом потенційного відставання законодавства від технічного прогресу. Окрему увагу приділено використанню в проєкті ЦК терміна «істина», який уживається у статтях 332, 333 і 352 у контексті доступу до кореспонденції чи особистих нотаток. Показано, що така термінологія суперечить концептуальним засадам КПК України 2012 року, який свідомо відмовився від радянської доктрини «об'єктивної істини» та ґрунтується на засадах змагальності, диспозитивності, стандарті доказування винуватості «поза розумним сумнівом» і пріоритеті належної правової процедури. Проаналізовано також положення ст. 335 проєкту ЦК України, яке відтворює конституційну модель права на недоторканність житла, але водночас переносить у цивільне законодавство існуючі проблеми, пов'язані з недосконалістю нормативного регулювання та закладає колізію, зокрема при ігноруванні самостійної підстави проникнення до житла*

чи іншого володіння особи – добровільної згоди володільця житла, передбаченої ст. 233 КПК, легітимність і важливість якої неодноразово підтверджував Верховний Суд. У статті приділено увагу положенням ч. 3 ст. 1434 проєкту ЦК України, яка унормує відповідальність за шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. Підкреслено, що хоча проєктна норма загалом відтворює підхід чинного законодавства, її редакція істотно розширює підстави для відмови у відшкодуванні, доповнюючи самообмову категорією «інші завідомо неправдиві показання», що значно збільшує коло поведінки, здатної бути інтерпретованою як така, що перешкоджала встановленню обставин справи. Зазначено, що така конструкція вступає у напруження з конституційним принципом повного та безумовного відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями та діями державних органів, та положеннями спеціального Закону України від 01.12.1994. Наголошено на доктринальній проблемі «процесуальної вини» та на надзвичайно тонкій межі між самообмовою, неправдивими показаннями та реалізацією права на захист. Показано, що у практиці кримінального провадження неточні чи неповні показання часто є елементом захисної стратегії, а не свідомим перешкодженням установленню фактів. Підкреслено, що імперативність норми не враховує ситуацій, коли такі показання є наслідком тиску, примусу чи неналежного поводження, що суперечить конституційним гарантіям та загальним засадам деліктної відповідальності держави.

Ключові слова: *норми права; кримінальне процесуальне законодавство; юридична термінологія; тлумачення норм права; таємниця кореспонденції; істина у кримінальному провадженні; право на недоторканність житла; відповідальність за шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює досудове розслідування, прокуратури або суду; деліктна відповідальність держави; право на справедливий суд.*

Oksana V. Kaplina

*National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*Department of Criminal Procedure
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3654-673X>*

CRIMINAL PROCEDURAL RISKS OF THE DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE

Abstract. *The adoption at first reading of the draft of the new Civil Code of Ukraine necessitates an examination of the provisions of the future legislation that regulate cross-sectoral institutions and employ cross-sectoral terminology. Since the legal system functions properly only in the absence of both intra-sectoral and inter-sectoral conflicts – because it is precisely the consistency and non-contradiction of legal norms that guarantee the effectiveness of legal regulation and the stability of the legal order – the author analyses those provisions of the draft Civil Code*

that are potentially connected with criminal procedural legislation. Given that one of the key aspects of law enforcement is the terminological compatibility of the applicable legislation, the article examines the concept of «correspondence», which has an intersectoral character. It is noted that Article 333 of the draft Civil Code proposes an excessively detailed list of types of correspondence. It is emphasised that the rapid evolution of technologies, the use of everyday and unstable terminology, as well as the inclusion of outdated concepts (such as «telegram»), create a risk of normative incompleteness and, subsequently, potential lag of legislation behind technological progress. Special attention is given to the use of the term «truth» in Articles 332, 333, and 352 of the draft Civil Code in the context of access to correspondence or personal notes. It is demonstrated that such terminology contradicts the conceptual foundations of the 2012 Criminal Procedure Code of Ukraine, which deliberately abandoned the Soviet doctrine of «objective truth» and is based on the principles of adversarial proceedings, dispositiveness, the standard of proof «beyond a reasonable doubt», and the priority of due legal procedure. The article also analyses Article 335 of the draft Civil Code, which reproduces the constitutional model of the right to the inviolability of the home, yet simultaneously transfers into civil legislation existing problems related to the imperfections of normative regulation. It also creates a conflict, particularly by ignoring an independent ground for entering a dwelling or other property – voluntary consent of the possessor – provided for in Article 233 of the Criminal Procedure Code, the legitimacy and importance of which have been repeatedly confirmed by the Supreme Court. Attention is also given to Part 3 of Article 1434 of the draft Civil Code, which regulates liability for damage caused by unlawful decisions, actions, or omissions of bodies conducting operational-search activities, pre-trial investigation, the prosecution, or the court. It is emphasised that although the draft provision generally reproduces the approach of current legislation, its wording significantly expands the grounds for refusing compensation by supplementing self-incrimination with the category of «other knowingly false statements», thereby broadening the range of conduct that may be interpreted as obstructing the establishment of the circumstances of the case. It is noted that such a construction creates tension with the constitutional principle of full and unconditional compensation for damage caused by unlawful decisions of state authorities, as well as with the provisions of the special Law of Ukraine of 1 December 1994. The article highlights the doctrinal problem of «procedural fault» and the extremely fine line between self-incrimination, false testimony, and the exercise of the right to defence. It is shown that in criminal proceedings, inaccurate or incomplete statements often constitute an element of a defence strategy rather than a deliberate obstruction of fact-finding. It is emphasised that the imperative nature of the provision fails to take into account situations in which such statements result from pressure, coercion, or improper treatment, which contradicts constitutional guarantees and the general principles of state tort liability.

Keywords: *legal norms; criminal procedural legislation; legal terminology; interpretation of legal norms; secrecy of correspondence; truth in criminal proceedings; right to the inviolability of the home; liability for damage caused by unlawful decisions, actions or omissions of bodies conducting pre-trial investigation, prosecution or court; state tort liability; right to a fair trial.*

ВСТУП

Вся сукупність чинних норм права, що існує в державі не може функціонувати хаотично. Вона перебуває у певній структурі, зумовленій об'єктивною організацією правового матеріалу та здатністю норм урегульовувати однорідні за своєю

природою суспільні відносини. Саме така об'єктивно зумовлена внутрішня організація права держави, що характеризується його єдністю та взаємоузгодженістю, утворює систему права. Соціальне призначення системи права виявляється у створенні структурованої нормативної основи, яка слугує фундаментом для інституційно організованого державного впливу на суспільні відносини та забезпечення їх цілеспрямованого й результативного розвитку.

У межах цієї системи вся сукупність чинних норм поділяється на галузі, підгалузі та правові інститути відповідно до предмета та методу правового регулювання суспільних відносин. Як зазначав П. М. Рабінович, «системність є законодавчою, неодмінною властивістю об'єктивного права; деформація, руйнування цієї властивості представляє собою аномалію, «хворобу» права, яка може звести нанівець його регулятивні можливості, перешкодити досягненню очікуваного законодавцем соціального результату» [1, с. 124]. Отже, як слушно зазначають представники теорії права, система права – це зумовлена поєднанням приватних і публічних інтересів, інтегрована принципами права впорядкована сукупність норм права, внутрішня організація якої характеризується цілісністю, диференціацією та структурним упорядкуванням норм у відносно самостійні, узгоджені між собою утворення (інститути, галузі, підсистеми тощо) [2, с. 149].

Попри диференціацію норм права на галузі за критеріями предмета та методу правового регулювання, система права має зберігати внутрішню єдність і узгодженість. Галузі права як відносно самостійні комплекси норм, що регулюють певні сфери суспільних відносин, не функціонують у повній ізоляції одна від одної. Навпаки, їх взаємоузгодженість виявляється у тому, що норми, які до них входять, у багатьох випадках взаємно доповнюють і конкретизують одна одну, забезпечуючи цілісність правового регулювання.

Система права функціонує належним чином лише за умови відсутності колізій як внутрішньогалузевих, так і міжгалузевих, адже саме узгодженість і несуперечливість норм забезпечують ефективність правового впливу та стабільність правопорядку.

Найбільш виразно така взаємоузгодженість проявляється у співвідношенні матеріального та спорідненого з ним процесуального права. Норми матеріального права об'єктивно потребують процедурного механізму їх реалізації, що й забезпечується за допомогою норм процесуального права. Саме процесуальні норми створюють упорядковану процедуру втілення матеріально-правових приписів, надаючи їм реальної юридичної сили та практичної дієвості.

Крім того, як зазначалося вище, галузеві інститути права, будучи автономними та відносно самостійними в межах системи права, для комплексного нормативного регулювання певного кола суспільних відносин можуть набувати міжгалузевого характеру. Йдеться про інститути, що формуються з норм різних галузей права, коли специфіка відповідних правовідносин вимагає інтеграції різнорідних правових засобів.

Такі міжгалузеві інститути забезпечують цілісність правового регулювання у сферах, де предмет правового впливу виходить за межі однієї галузі. Вони демонструють, що система права не є механічною сукупністю норм, а функціонує як внутрішньо узгоджена, структурно взаємопов'язана цілісність.

Не занурюючись у детальне з'ясування питання щодо взаємоузгодженості системи та структури вітчизняного права, оскільки це значною мірою виходить за межі предмету дослідження, можна зазначити, що право виконує функцію ефективного регулятора суспільних відносин лише за умови узгодженості нормативного матеріалу. Це особливо помітно у сфері змішаних інститутів, де комплексне нормативне регулювання можливе лише тоді, коли норми різних галузей права, що формують міжгалузевий інститут, не суперечать одна одній, а навпаки – взаємно підсилюють і доповнюють регулятивний вплив.

Прийняття 28 квітня 2026 року в першому читанні проекту нового Цивільного кодексу України актуалізує питання його належної узгодженості з кримінальним процесуальним законодавством у тих аспектах, де норми обох галузей перетинаються та впливають на практику їх застосування.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Джерельну базу дослідження становлять норми чинного цивільного та кримінального процесуального законодавства України, зокрема положення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), а також проект нового Цивільного кодексу України, прийнятий Верховною Радою України 28 квітня 2026 року в першому читанні (далі – проект ЦК України, проект ЦК). До матеріалів дослідження також належать практика Верховного Суду та Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), офіційні документи, що супроводжують законопроектну діяльність, і наявні доктринальні джерела, присвячені проблемам міжгалузевої взаємодії. Слід зазначити, що аспекти узгодженості проекту нового ЦК України з кримінальним процесуальним законодавством, які аналізуються у статті, досі не були предметом системного наукового дослідження, що зумовлює їхню наукову новизну.

Для досягнення поставленої мети та забезпечення наукової об'єктивності отриманих результатів у дослідженні застосовано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що традиційно використовуються у правовій науці. Застосування методів у взаємозв'язку дало змогу забезпечити всебічність, повноту й внутрішню узгодженість наукового аналізу, а також коректність і несуперечливість сформульованих висновків.

Зокрема, автором використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, застосовані з урахуванням міжгалузевого характеру проблематики.

Формально-юридичний метод використано для аналізу змісту нормативних конструкцій, визначення юридичної природи окремих положень проекту нового ЦК України та їх співвідношення з нормами КПК України. Застосування цього методу дало змогу виявити внутрішню логічну побудову норм, їхню архітектуру

нику й юридичні наслідки, що випливають із запропонованих у проєкті законодавчих пропозицій.

Системно-структурний метод забезпечив дослідження взаємозв'язків між нормами цивільного та кримінального процесуального законодавства, а також дозволив визначити, в яких саме точках перетину виникають потенційні колізії, дублювання або прогалини.

Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення положень чинного законодавства, зокрема Конституції України, КПК України, законів України та Протоколу № 7 до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), з нормами проєкту нового ЦК України, а також для аналізу окремих підходів, сформованих у судовій практиці. Це дало змогу виявити відмінності у регулюванні споріднених правовідносин та оцінити можливі наслідки запропонованих законодавчих змін.

Герменевтичний метод використано для тлумачення норм права, зокрема для з'ясування змісту термінологічних конструкцій, що застосовуються у проєкті нового ЦК України, КПК України та законах України. Застосування цього методу дозволило встановити, як саме зміст окремих понять впливає на їхнє тлумачення у правозастосовній практиці, а також виявити потенційні семантичні розбіжності, здатні породжувати неоднозначність у застосуванні норм різних галузей права.

Метод *правового моделювання* дав змогу сформулювати пропозиції щодо усунення виявлених дефектів нормативного регулювання, а також окреслити можливі варіанти нормативного вдосконалення положень проєкту нового ЦК України з урахуванням сталої практики нормативного конструювання.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Кримінальне процесуальне право – це галузь права, яку неможливо уявити поза об'єктивним зв'язком з іншими галузями національної системи права. Передусім слід згадати кримінальне право. Взаємозв'язок цих двох галузей настільки тісний і нерозривний, що кримінальний процес у принципі неможливо уявити без матеріального кримінального права. Аксиоматичним є положення про те, що кримінальний процес без кримінального права є безпредметним, адже саме норми матеріального права визначають, яке діяння є кримінальним правопорушенням. Водночас норми кримінального права не можуть бути реалізовані поза процесуальною формою, оскільки лише кримінальним процесуальним законодавством визначається порядок кримінального провадження на території України (ч. 1 ст. 1 КПК України) [3].

Кримінальний процес пов'язаний також із цивільним процесом. Хоча цей зв'язок не має такого генетичного характеру, як із кримінальним правом, однак низка інститутів демонструє їхню функціональну взаємодію. Йдеться, зокрема, про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, шляхом пред'явлення цивільного позову в межах кримінального провадження, а також

про міжгалузеву преюдицію, коли встановлені в одному провадженні факти мають юридичне значення для іншого тощо.

Усе це обумовлює необхідність розглядати кримінальний процес не як ізольовану галузь, а як елемент ширшої системи права, у межах якої міжгалузеві зв'язки забезпечують цілісність і узгодженість правового регулювання.

Кримінальне процесуальне право також перебуває у взаємозв'язку з цивільним правом. Предмет цивільного права визначений у ст. 1 ЦК України, відповідно до якої цивільне законодавство регулює особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників. Водночас законодавець прямо виключає зі сфери цивільно-правового регулювання майнові відносини, що ґрунтуються на адміністративному чи іншому владному підпорядкуванні, а також податкові та бюджетні відносини, якщо інше не встановлено законом [4].

Широта предмета цивільного-правового регулювання зумовлює те, що у кримінальному провадженні неминуче виникають питання, які потребують застосування норм цивільного права. Злочин, як правило, посягає не лише на публічний порядок, а й на приватні права особи – право власності, особисті немайнові права, договірні інтереси, що обумовлює необхідність їх відновлення у межах кримінального процесу. Під час здійснення кримінального провадження норми цивільного законодавства застосовуються у тих випадках, коли виникає необхідність визначити правовий режим майна, на яке може бути накладено арешт, режим спільного майна, встановити суб'єктів та обсяг відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, встановити особу, яка буде нести відповідальність за шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, окреслити межі деліктної відповідальності тощо. Інститути цивільного права органічно інтегруються у механізм кримінального судочинства. Таким чином, широке нормативне поле цивільного законодавства створює підґрунтя для застосування його норм у кримінальному провадженні, забезпечуючи комплексний характер захисту як публічних, так і приватних інтересів.

28 квітня 2026 року Верховна Рада України прийняла у першому читанні проєкт нового ЦК України [5]. Це актуалізує питання його узгодженості з кримінальним процесуальним законодавством у тих точках дотику, які можуть впливати на правозастосування у кримінальному провадженні та вимагати нормативної гармонізації.

По-перше, увагу слід звернути на термінологію, адже саме вона забезпечує внутрішню логіку та системність правового регулювання. Юридична термінологія не є набором довільних слів – це система спеціальних понять, кожне з яких має усталений зміст, нормативне закріплення та доктринальне наповнення. Від точності термінів залежить: коректність тлумачення норм, передбачуваність правозастосування, узгодженість міжгалузевих інститутів, можливість забезпечити єдність судової практики.

У цьому контексті проєкт нового ЦК України вимагає детальнішого аналізу, оскільки він оперує низкою понять, які не повністю узгоджуються або не узгоджуються з термінологією чинного законодавства, зокрема кримінального процесуального.

Наприклад, потребує окремого розгляду ч. 1 ст. 333 проєкту ЦК України, яка встановлює право фізичної особи на таємницю кореспонденції та містить надмірно деталізований перелік видів повідомлень і засобів комунікації, що підлягають охороні.

У частині 1 ст. 333 «Право на таємницю кореспонденції» проєкту ЦК України зазначено, що «Фізична особа має право на таємницю поштової кореспонденції, посилок, інших видів поштових відправлень, телеграм, факсограм, електронних поштових повідомлень (e-mail), телефонних розмов і повідомлень, електронних текстових, голосових повідомлень, зображень, аудіо-, відеоспілкування в месенджерах, соціальних мережах, під час використання цифрових сервісів, а також інших видів особистих повідомлень, отриманих у спосіб електронних комунікацій». Змістовно однотипний перелік видів кореспонденції міститься й у ст. 352 проєкту ЦК «Право юридичної особи на таємницю кореспонденції».

Такий підхід демонструє прагнення законодавця охопити всі можливі форми сучасного спілкування, однак водночас створює низку проблем нормативної техніки.

По-перше, сам термін «кореспонденція» є узагальнюючим. Це підтверджує і практика Європейського суду з прав людини, яка послідовно використовує широке, технологічно нейтральне тлумачення поняття «кореспонденція» у змісті статті 8 Конвенції. ЄСПЛ виходить із того, що право на повагу до кореспонденції не залежить від форми чи змісту повідомлень і охоплює будь-які приватні комунікації. Суд наголошує, що стаття 8 захищає «усі форми обміну інформацією між приватними особами» і поширюється також на нові способи передавання даних, які можуть з'явитися в майбутньому. Такий підхід підтверджено, зокрема, у справі *Michaud v. France*, де підкреслено, що конфіденційність комунікацій охоплює найширший спектр взаємодій, включно з документами та файлами, які відображають зміст приватного спілкування [6]. Хоча все ж є й інші точки зору. Наприклад, суддя ЄСПЛ Джеральд Фіцморіс в окремій думці у справі *Golder v. the United Kingdom* (1975) відстоював позицію, що термін «кореспонденція» є менш широким, ніж термін «спілкування» і тому було б неправильно ототожнювати ці два поняття [7].

На відміну від ч. 1 ст. 333 ЦК України Конституція України у ст. 31 гарантує таємницю: 1) листування; 2) телефонних розмов; 3) телеграфної та 4) іншої кореспонденції [8]. Незважаючи на те, згідно Конституції «листування» та «кореспонденція» є окремими об'єктами конституційного захисту, все ж конституційний текст принципово не містить переліку конкретних видів повідомлень, оскільки виходить із технологічної нейтральності та універсальності захисту приватного спілкування. Аналогічний підхід закріплено у ст. 14 КПК України, де гарантується-

ся тасмниця «листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування» [3]. У статті 163 КК України об'єктом кримінального правопорушення є право на тасмницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер [9].

Тобто кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство прямо визнає, що коло форм комунікації є відкритим і не потребує переліку.

По-друге, сама спроба проєкту ЦК охопити переліком усі можливі види кореспонденції приречена на потенційно неповноту. Технології комунікації, з огляду на перманентні цифрові інновації, розвиваються значно швидше, ніж оновлюється законодавство. Уже сьогодні ст. 333 проєкту ЦК не охоплює всіх форм електронного спілкування, а завтра їхня кількість і різновиди можуть змінитися настільки, що будь-який перелік втратить актуальність у момент ухвалення. Навіть сам термін «електронний» в аспекті спілкування поступово замінюється терміном «цифровий». Деталізація створює ризик тлумачення за принципом *expressio unius est exclusio alterius*, тобто «якщо певний вид повідомлення не згадано виникає сумнів чи підпадає він під охорону». Це суперечить конституційній моделі, яка не допускає звуження змісту та обсягу прав і свобод.

По-третє, перелік у проєкті ЦК не узгоджується зі спеціальним законодавством. Закон України «Про поштовий зв'язок» [10] містить чіткі визначення видів поштових відправлень: «лист», «письмова кореспонденція», «посилка», «дрібний пакет», «мішок М», «відправлення EMS», «відправлення для сліпих» тощо (ст. 1). Крім того, у цьому Законі немає поняття «телеграма», тоді як проєкт ЦК продовжує його використовувати, хоча телеграфний зв'язок фактично припинив існування як технологія. Натомість проєкт ЦК вводить терміни, яких немає у спеціальному законодавстві, зокрема «факсограма», «електронні текстові повідомлення», «аудіо-, відеоспілкування в месенджерах». Логіка запровадження цих новел зрозуміла – законодавець прагне охопити сучасні форми цифрової комунікації. Проте така деталізація створює колізію між загальним і спеціальним законом та порушує принцип системності законодавства.

Спеціальне законодавство у сфері електронного зв'язку, насамперед закони України «Про електронні комунікації» [11], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [12], оперують уніфікованою, технологічно нейтральною термінологією: «електронна комунікація», «електронна комунікаційна мережа», «віртуальна електронна комунікаційна мережа». Саме ці категорії охоплюють будь-які форми цифрового спілкування, незалежно від платформи, формату чи технічного способу передавання інформації. У сучасних умовах галузеве законодавство послідовно приводиться у відповідність до термінології, установленій в технічних науках і закріпленій у спеціальних нормативних актах. Відбувається поступове оновлення понятійного апарату, спрямоване на його узгодження з актуальними термінологічними змінами.

За таких обставин використання в проєкті ЦК України термінів, не гармонізованих із чинним спеціальним законодавством, неминуче зумовить потребу в оперативному внесенні змін до вже прийнятого акта з метою приведення його у відповідність до сучасної термінологічної системи.

Тому використання у проєкті ЦК побутових і несталих формулювань на кшталт «електронні голосові повідомлення» чи «відеоспілкування в месенджерах» є методологічно некоректним. Значно точніше й узгодженіше з чинною системою законодавства застосовувати серед іншого, наприклад, термін «електронна комунікація» («цифрова комунікація»), «інші форми спілкування» як узагальнюючі категорії, що забезпечить стабільність правового регулювання, технологічну нейтральність і унеможливить звуження змісту конституційного права внаслідок неповного або застарілого переліку.

Поряд із термінологічними питаннями, пов'язаними з регулюванням поняття «таємниця кореспонденції», уваги заслуговує й інший аспект проєкту ЦК – застосування категорії «істина» у статтях, що регламентують доступ до інформації під час досудового розслідування.

У проєкті нового ЦК України неодноразово використовується термін «істина», зокрема у ст. 332 «Право на особисті нотатки», ст. 333 «Право на таємницю кореспонденції» та ст. 352 «Право юридичної особи на таємницю кореспонденції», де йдеться про можливість доступу до особистих нотаток або кореспонденції «з метою запобігання кримінальному правопорушенню або з'ясування істини під час досудового розслідування...». Така термінологія викликає обґрунтовані застереження, оскільки КПК України 2012 року принципово не містить цієї категорії.

Як відомо, проблематика істини та шляхів її досягнення належить до найдавніших і найскладніших філософських питань, над розв'язанням яких людство працює протягом тисячоліть. Не випадково ця категорія стала визначальною і для кримінального процесу, який традиційно розглядався як особлива форма пізнання. Упродовж тривалого часу в радянській та пострадянській доктрині проголошувався принцип об'єктивної істини, хоча він і не був безпосередньо закріплений у вигляді окремої засади. Саме зміст статті 22 КПК УРСР 1960 року подавався як нормативне втілення цього підходу: «встановити об'єктивну істину» означало правильно, відповідно до фактів об'єктивної дійсності, відобразити у слідчих і судових актах обставини справи та надати їм належну суспільно-політичну й правову оцінку.

Радянська кримінальна процесуальна наука виходила з марксистсько-ленінської теорії пізнання, яка претендувала на універсальність для всіх сфер науки та суспільної практики. Вважалося, що саме марксизм-ленінізм «довів» здатність людської свідомості адекватно відображати об'єктивну реальність, що існує поза свідомістю. Це положення механічно переносилося і на кримінальний процес, який розглядався як різновид пізнавальної діяльності органів держави, спрямованої на встановлення істини шляхом кримінального процесуального доказуван-

ня. У такій моделі істина розумілася як єдиний, об'єктивно існуючий результат, який держава зобов'язана віднайти, а слідчий і суд – «правильно відобразити» [13, с. 34–35].

Як зазначав свого часу В. Т. Нор «під істиною (об'єктивною, матеріальною) у кримінальному судочинстві розуміється відповідність висновків досудового слідства, суду про обставини справи об'єктивним фактам дійсності. Власне, таке розуміння істини – мети доказування у кримінальному процесі – ґрунтується на загально філософському її розумінні, як адекватному, правильному відображенню явищ, процесів об'єктів (предметів) дійсності в свідомості суб'єкта, який пізнає їх. На думку філософів, істина об'єктивна, її зміст не залежить від людини. Але, будучи об'єктивною за своїм змістом, вона є суб'єктивною за формою свого вираження, оскільки відображається у свідомості людини і виражається назовні через її мислення. Процес пізнання істини у кримінальному судочинстві відбувається за законами гносеології (теорії пізнання), які мають всезагальне значення» [14, с. 6].

Згодом, як указували науковці, теорія об'єктивної істини в результаті еволюціонування кримінального судочинства втратила монопольне методологічне начало в кримінальному процесуальному доказуванні, оскільки змагальна форма кримінального судочинства багато в чому несумісна з вимогами досягнення об'єктивної істини [15, с. 55].

КПК 2012 року свідомо відмовився від радянської концепції матеріальної (об'єктивної) істини. Натомість новий КПК побудований на європейській моделі кримінального процесу, де завданням кримінального провадження є не «встановлення істини», а «...захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [3, ст. 2].

Стандарт доказування винуватості особи ґрунтується на формулі «встановлення поза розумним сумнівом», а змагальність, диспозитивність і процесуальна рівність сторін виключають можливість того, щоб держава монопольно визначала, що є «істинним». У такій моделі кримінального процесу істина перестає розумітися як абсолютна об'єктивна категорія, яку держава має встановити будь-якою ціною; натомість пріоритет надається верховенству права, законності, рівності сторін і процедурній коректності – належній правовій процедурі, що забезпечує справедливий результат.

Крім того, запровадження інституту угод у кримінальному провадженні додатково підтверджує відхід нового КПК від традиційної для радянської моделі

ідеї «об'єктивної істини». Угоди про визнання винуватості та угоди про примирення ґрунтуються не на встановленні державою «єдино правильної» «абсолютно об'єктивної» версії події, а на автономному волевиявленні сторін, їхньому праві самостійно визначити прийнятний спосіб завершення провадження. У межах угоди фактичні обставини не досліджуються в повному обсязі, суд не проводить всебічного доказового аналізу, а лише перевіряє добровільність, усвідомленість і законність домовленостей.

Таким чином, інститут угод концептуально несумісний із доктриною «встановлення істини», оскільки передбачає можливість завершення провадження без повного доказування всіх обставин. Він функціонує у логіці європейського кримінального процесу, де пріоритет надається процесуальній економії, автономії сторін та забезпеченню справедливості, а не пошуку «абсолютної істини». Це ще раз підкреслює, що новий КПК орієнтований на модель, у якій результат провадження визначається змагальною взаємодією сторін, а не монопольним тлумаченням істини представниками держави.

Саме тому термін «істина» був вилучений із кримінального процесуального законодавства як концептуально несумісний із сучасною моделлю кримінального судочинства. Його повернення у текст ЦК України створює ризик міжгалузевої термінологічної колізії та може спричинити хибне тлумачення меж допустимого втручання у приватність під час кримінального провадження.

З огляду на це видається доцільним відмовитися від використання терміна «істина» у проекті ЦК та замінити його на нейтральні, процесуально коректні формулювання, які узгоджуються з термінологією та концептуальною побудовою КПК.

З метою приведення у відповідність до термінології кримінального процесуального закону можна запропонувати таку редакцію проекту ч. 6 ст. 332 ЦК України «Доступ до особистих нотаток фізичної особи можливий за рішенням суду у випадках, визначених законом, з метою запобігання кримінальному правопорушенню або забезпечення всебічного, повного та неупередженого дослідження обставин вчиненого кримінального правопорушення у кримінальному провадженні, якщо неможливо одержати інформацію в інший спосіб.».

Саме такий редакційний шаблон доцільно застосувати й щодо інших норм проекту ЦК України, зокрема ч. 4 ст. 333 та ч. 3 ст. 352, які нині містять формулювання «з'ясування істини під час досудового розслідування у кримінальному провадженні».

Уніфікація цих положень у відповідних частинах статей 332, 333 та 352 проекту ЦК України дозволить забезпечити внутрішню узгодженість самого проекту Кодексу, запобігти поверненню до застарілої радянської моделі «встановлення істини у справі», а також усунути концептуальну суперечність між ЦК та КПК.

Увагу також слід звернути на ст. 335 проекту ЦК України, яка унормовує право на недоторканність житла та демонструє ще одну важливу проблему термінологічної й концептуальної узгодженості між цивільним, конституційним і кримі-

нальним процесуальним законодавством. Зокрема, ст. 335 проєкту ЦК пропонує таку редакцію: «1. Житло фізичної особи є недоторканим. 2. Проникнення до житла або до іншого володіння фізичної особи, проведення в ньому огляду або обшуку можливе лише за вмотивованим рішенням суду. 3. У невідкладних випадках, пов'язаних із рятуванням життя людей та майна або з безпосереднім переслідуванням осіб, яких підозрюють у вчиненні кримінального правопорушення, законом може бути встановлено інший порядок проникнення до житла або до іншого володіння фізичної особи, проведення в ньому огляду або обшуку...».

Аналіз цієї статті свідчить, що законодавець фактично відтворив зміст ст. 30 Конституції України, яка встановлює загальну гарантію недоторканності житла та визначає дві підстави для правомірного проникнення – вмотивоване рішення суду та невідкладні випадки, коли законом може бути передбачено інший порядок.

До речі, окремої уваги потребує й питання законодавчої техніки, зокрема використання сполучників при визначенні підстав для проникнення до житла. У чинній редакції ст. 30 Конституції України та ст. 233 КПК застосовано конструкцію: «у невідкладних випадках, пов'язаних із рятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб...». Така побудова речення створює неоднозначність у тлумаченні: поєднання сполучників «та» і «чи» фактично тлумачиться як вимога одночасної наявності двох підстав для проникнення – рятування життя людей та майна, що, у свою чергу, ставить під сумнів можливість проникнення до житла у ситуації, коли необхідно рятувати лише майно. Саме ця колізійна конструкція вже тривалий час піддається обґрунтованій критиці як практиками, так і у науковій доктрині, оскільки суперечить принципу правової визначеності та не відповідає реальним потребам оперативного реагування.

Ця проблемна нормативна конструкція фактично переноситься і на норми майбутнього цивільного законодавства. Відтворення такої моделі у ст. 335 проєкту ЦК України означатиме дублювання вже наявної проблеми та неминуче вимагатиме подальших змін після корекції відповідних положень Конституції України та кримінального процесуального законодавства.

Крім того, КПК був прийнятий у 2012 році та містить положення, які відповідають як Конституції України, так і практиці ЄСПЛ та потребам правозастосування. Зокрема, ст. 233 КПК передбачає ще одну самостійну й повністю легітимну підставу для проникнення до житла чи іншого володіння – добровільну згоду особи, яка володіє житлом (ч. 1 ст. 233 КПК). Ігнорування цієї підстави у проєкті ЦК звужує галузеве нормативне регулювання, суперечить принципу автономії волі особи та не узгоджується з процесуальною моделлю, закріпленою в КПК. Тому редакція ст. 335 потребує уточнення шляхом прямого зазначення, що проникнення до житла можливе також за добровільною згодою особи або в інших випадках, установлених законом.

Легітимність і важливість цієї підстави для проникнення до житла за умови добровільності неодноразово підтверджував Верховний Суд, зокрема, у випадках

звернення постраждалих до органів охорони правопорядку із метою фіксації обставин вчинення кримінальних правопорушень [див.: 16].

На доктринальному рівні увагу також хотілося б звернути на положення ч. 3 ст. 1434 проекту ЦК України, відповідно до якого фізична особа не має права на відшкодування майнової та/або компенсацію моральної шкоди, якщо вона «у спосіб самообмови або надання інших завідомо неправдивих показань перешкоджала з'ясуванню обставин справи і цим сприяла» незаконному притягненню до кримінальної відповідальності чи засудженню. Частина 3 ст. 1434 проекту ЦК України змістовно є майже еквівалентною підходу, закріпленому в ч. 4 ст. 1176 чинного ЦК, оскільки в обох випадках ідеться про позбавлення особи права на відшкодування шкоди у разі самообмови, що сприяла її незаконному притягненню до кримінальної відповідальності чи засудженню. Водночас редакція проекту ЦК не є буквральним дублюванням чинної норми: вона розширює підстави для відмови у компенсації, доповнюючи самообмову категорією «надання завідомо неправдивих показань», істотно збільшуючи коло поведінки, яка може бути інтерпретована як така, що перешкоджала встановленню обставин справи.

У цілому не заперечуючи концептуальної ідеї щодо можливості позбавлення особи права на відшкодування відповідної шкоди, тим більше, що подібний підхід закріплений у п. 6 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та ст. 3 Протоколу № 7 до ЄКПЛ [17; 18], усе ж необхідно висловити низку суттєвих застережень.

Свого часу авторка статті вже звертала увагу на проблеми «процесуальної вини» особи, яка притягується до кримінальної відповідальності на дисертаційному рівні [див.: 19]. Проблема самообмови у контексті відшкодування шкоди, завданої незаконним притягненням особи до кримінальної відповідальності, традиційно належить до найбільш дискусійних у вітчизняній доктрині: вона неодноразово ставала предметом гострих наукових дебатів, у межах яких дослідники висловлювали концептуально відмінні підходи.

Зокрема, І. Я. Фойницький, заперечуючи встановлення процесуальної «вини» обвинуваченого як підстави для відмови у компенсації, слушно зауважував, що під час кримінального провадження кожна особа перебуває у стані підвищеного емоційного напруження. Природне прагнення до свободи спонукає її вдаватися до будь-яких дій, які, на її думку, можуть якнайшвидше зняти підозру. Часто обвинувачений не усвідомлює значення своїх слів і вчинків, може давати неточні або неповні показання, не розуміти важливості певних обставин чи навіть приховувати їх із мотивів, що не мають жодного стосунку до кримінальної справи. За таких умов покладати на особу негативні наслідки у вигляді позбавлення права на відшкодування шкоди є концептуально необґрунтованим [20, с. 71].

Особливої уваги потребує надзвичайно тонка межа, за якою поведінку особи можна кваліфікувати як самообмову або надання завідомо неправдивих показань. У практиці кримінального провадження неправдиві чи неповні показання затриманого, підозрюваного або обвинуваченого нерідко є елементом його захисної

позиції, способом мінімізувати ризики, зменшити обсяг підозри або нейтралізувати тиск ситуації. За таких умов існує реальна небезпека того, що норму, спрямовану на запобігання зловживанням, буде застосовано таким чином, що фактично покарає особу за реалізацію її права на захист.

Крім того, увагу слід звернути на те, що Конституція України (статті 56, 62) не містить жодного положення, яке б передбачало можливість обмеження права особи на відшкодування шкоди у зв'язку з її самообмовою чи наданням неправдивих показань. Показово й те, що під час підготовки проекту [21] Закону України від 01.12.1994 «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» (далі – Закон України від 01.12.1994) розглядалася можливість включення норми про відмову в компенсації у разі самообмови, однак у фінальній редакції законодавець свідомо відмовився від такого підходу [2]. Це свідчить про послідовну орієнтацію на принцип повного та безумовного відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями державних органів, і про небажання законодавця покладати на особу негативні наслідки за її поведінку. Введення до проекту ЦК додаткової підстави для відмови у компенсації – поряд із самообмовою також і «інших завідомо неправдивих показань, що перешкоджали з'ясуванню обставин справи» – фактично звужує зміст і обсяг уже існуючого права на відшкодування шкоди. Такий підхід суперечить ст. 22 Конституції України, яка прямо забороняє звуження змісту й обсягу конституційних прав і свобод при ухваленні нових законів або внесенні змін до чинних.

Ще один аспект, на який необхідно звернути увагу, полягає в надмірній імперативності формулювання ч. 3 ст. 1434 проекту ЦК. Норма не містить жодних застережень щодо ситуацій, коли самообмова чи надання неправдивих показань є наслідком катування, жорстокого поводження, психологічного тиску або інших незаконних методів впливу. За таких умов покладення на особу негативних наслідків у вигляді втрати права на компенсацію суперечило б статтям 28 та 55 Конституції України, а також усталеній практиці ЄСПЛ, яка виходить із абсолютного характеру заборони катувань і недопустимості використання будь-яких показань, отриманих унаслідок примусу.

Сама конструкція ч. 3 ст. 1434 проекту ЦК не визначає, який саме орган і в якому процесуальному порядку має встановлювати факт самообмови чи надання завідомо неправдивих показань, що нібито сприяли незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності або її незаконному засудженню. Відсутність у чинному законодавстві такого процедурного механізму створює ризик надмірної дискреції для правозастосувачів і, відповідно, загрозу неоднакового та непередбачуваного застосування норми.

Варто також урахувати, що КПК України виходить із принципу вільної оцінки доказів: слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд оцінюють кожний доказ за своїм внутрішнім переконанням, сформованим на основі всебічного, повного й неупе-

редженого дослідження всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом. Жоден доказ не має наперед установленної сили, а його належність, допустимість, достовірність і достатність підлягають обов'язковій перевірці у сукупності з іншими доказами (ст. 94 КПК). Відтак покладення в основу повідомлення про підозру, обвинувального акта чи судового рішення лише показань підозрюваного або обвинуваченого, в яких він визнає себе винним, без їх підтвердження сукупністю інших доказів, суперечить вимогам КПК і фактично означає ухилення від належної процесуальної перевірки. Такі показання не можуть бути самостійною підставою для формування висновків у справі.

Якщо звернутися до змісту ст. 3 Протоколу № 7 до ЄКПЛ, то вона встановлює право особи на відшкодування у разі судової помилки, за винятком ситуацій, коли буде доведено, що нововиявлений факт не був установлений своєчасно повністю або частково з вини самої особи. Важливо підкреслити саме останнє формулювання: «якщо тільки не буде *доведено*, що зазначений невідомий факт не було свого часу виявлено повністю або частково з вини цієї особи». Отже, навіть у міжнародному праві, яке допускає можливість обмеження компенсації, ключовим є критерій *доведеності* так званої процесуальної вини. Це означає, що будь-яке покладення на особу негативних наслідків можливе лише за умови встановлення її усвідомленої та доведеної поведінки, яка перешкодила виявленню істотних фактів. Такий підхід принципово відрізняється від моделі, за якої факт самообмови чи неправдивих показань презюмується або тлумачиться розширено, що створює ризик фактичного покарання особи за реалізацію свого права на захист.

Зрештою, запропоноване обмеження суперечить загальним засадам деліктної відповідальності держави. Відповідальність за шкоду, завдану незаконними рішеннями чи діями органів досудового розслідування, прокуратури чи суду, має об'єктивний характер і не залежить від поведінки постраждалої особи. Введення елементів «співвини» постраждалого у сфері, де діє принцип безумовної відповідальності держави, є концептуально несумісним із природою цього інституту.

Таким чином, ч. 3 ст. 1434 проекту ЦК України в запропонованій редакції містить реальний ризик звуження конституційного права на відшкодування шкоди, створює потенційні колізії із Законом України від 01.12.1994, з КПК України, міжнародними стандартами, які *вимагають доведеності вини особи*, а також не забезпечує належних гарантій від зловживань і неправомірного тиску на особу. За відсутності чітких процедурних критеріїв, механізмів встановлення самообмови чи інших неправдивих показань і застережень щодо недопустимості примусу, норма може призвести до непередбачуваного правозастосування та фактичного покарання особи за реалізацію права на захист.

Зрештою, перенесення до сучасного законодавства моделі, сформованої у пострадянському нормативному середовищі у 2003 році, без урахування трансформацій суспільного життя, еволюції уявлень про права людини у кримінальному провадженні та посилення гарантій їх захисту, суперечить засаді верховенства права, вимогам правової визначеності, людиноцентричності, забезпеченню права

на справедливий суд. Відтворення такої моделі без додаткового обґрунтування, а тим більше її розширення, видається необґрунтованим і потребує ретельного додаткового обговорення та подальшого доопрацювання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає можливість сформулювати наступні висновки.

1. Система права є дієвою та здатною забезпечувати належне регулювання суспільних відносин лише за умови внутрішньої узгодженості нормативного матеріалу. Норми різних галузей права, що формують цілісну систему права, не можуть перебувати у стані розбалансованості, оскільки будь-яка колізія чи семантична невизначеність знижує ефективність правового впливу. Це однаковою мірою стосується й таких різних за предметом і методом правового регулювання галузей, як цивільне право та кримінальний процес, норми яких у низці випадків перетинаються та взаємно зумовлюють практику застосування. Саме тому прийняття проекту нового ЦК України актуалізує потребу в забезпеченні його належної міжгалузевої узгодженості з кримінальним процесуальним законодавством.

2. Виходячи з того, що термінологічна сумісність є одним із ключових аспектів ефективного правозастосування, при доопрацюванні проекту ЦК України необхідно усунути термінологічну неузгодженість поняття «кореспонденція», використаного у ст. 333 проекту, з нормами КПК України та положеннями законів України «Про поштовий зв'язок», «Про електронні комунікації» та «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Швидка зміна технологій, використання побутових і несталих термінів, а також включення застарілих понять (зокрема «телеграма») створюють ризики нормативної неповноти та відставання законодавства від динаміки сучасних комунікаційних технологій.

3. Концептуальна відмова КПК України від радянської доктрини «об'єктивної істини» та побудова кримінального процесу на засадах змагальності, диспозитивності, стандарту доказування винуватості «поза розумним сумнівом» і пріоритету належної правової процедури зумовлюють необхідність нормативного коригування статей 332, 333 і 352 проекту ЦК України. Використання у цих статтях термінології, що апелює до встановлення «істини», суперечить сучасній моделі кримінального процесу та створює ризик міжгалузевої неузгодженості, яка може негативно вплинути на практику правозастосування.

4. Уявляється недоцільним переносити до ст. 335 проекту ЦК України, без відповідної нормативної корекції, існуючу модель підстав проникнення до житла чи іншого володіння особи. Такий підхід фактично тиражує проблеми чинного регулювання, які тривалий час критикуються доктриною та правозастосовною практикою, і переносить їх у цивільне законодавство, закладаючи потенційну міжгалузеву колізію. Крім того, ігнорується самостійна та повністю легітимна підстава для обмеження права на недоторканність житла – добровільна згода володільця, передбачена ст. 233 КПК України, важливість і правомірність якої неодноразово підтверджував Верховний Суд. Відсутність у проекті ЦК України

згадки про цю підставу створює ризик нормативної неузгодженості та може негативно вплинути на практику застосування норм обох галузей.

5. Додаткового обговорення при прийнятті ЦК України потребує положення ч. 3 ст. 1434 проекту, яке унормовує відповідальність за шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду. Хоча проектна норма загалом відтворює підхід чинного законодавства, її редакція істотно розширює підстави для відмови у відшкодуванні, доповнюючи самообмову категорією «інші завідомо неправдиві показання». Це значно збільшує коло поведінки, здатної бути інтерпретованою як такої, що перешкоджала встановленню обставин справи. Така конструкція вступає у напруження з конституційним принципом повного та безумовного відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями державних органів, а також із положеннями спеціального Закону України від 01.12.1994. Надзвичайно тонка межа між самообмовою, неправдивими показаннями та реалізацією права на захист обумовлює необхідність коригування положень ч. 3 ст. 1434 шляхом пом'якшення імперативності норми та уточнення її змісту.

ПОДЯКИ

Немає

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Вид. 9-е зі змін. Львів : Край, 2007. 192 с.
- [2] Загальна теорія права : підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.]; за ред. О. В. Петришина. Вид. 2-ге, виправ. і перероб. Харків : Право, 2025. 576 с.
- [3] Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
- [4] Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- [5] Цивільний кодекс України : законопроект № 15150 від 09.04.2026. *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837>
- [6] Michaud v. France, No. 12323/11, judgment of 6 December 2012 (final 6 March 2013). HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-115377%22%7D>
- [7] Case of Golder v. the United Kingdom (Application No. 4451/70) : Judgment of 21 Febr. 1975. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=00157496>
- [8] Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- [9] Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

- [10] Про поштовий зв'язок : Закон України від 04.10.2001 № 2759-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text>
- [11] Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX (ред. від 27.02.2026). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>
- [12] Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР (ред. від 20.04.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
- [13] Радянський кримінальний процес : підручник / за ред. А. Л. Ривліна. Київ : Вищ. шк., 1971. 346 с.
- [14] Нор В. Т. Істина у кримінальному судочинстві: ідея, догма права, реалізація. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2010. С. 1–14.
- [15] Вапнярчук В. В. Сутність істини у кримінальному процесі України. *Legeas viata*. 2013. № 9/2. С. 53–56.
- [16] Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 01.11.2018 у справі № 536/1048/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77684989>
- [17] Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
- [18] Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
- [19] Капліна О. В. Проблеми реабілітації в кримінальному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 1998. 21 с.
- [20] Фойницький І. Я. Про винагороду безневинно до суду кримінального притягнуваних. 1884. 110 с.
- [21] Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, заподіяної громадянинуві незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» : проект. Мін'юст України. Київ, 1993.
- [22] Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду : Закон України від 01.12.1994 № 266/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>

REFERENCES

- [1] Rabinovych, P. M. (2007). *Fundamentals of the General Theory of Law and State*. (9th ed., with amendments). Lviv: Kray.
- [2] Petryshyn, O. V., Lukyanov, D. V., Maksymov, S. I., Smorodynskyi, V. S., & et al. (2025). *General theory of law*. (2nd ed., corrected and revised). In O. V. Petryshyn (Ed.). Kharkiv: Pravo.
- [3] Criminal Procedure Code of Ukraine No. 4651-VI (2012, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
- [4] Civil Code of Ukraine No. 435-IV (2003, January). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- [5] Draft Civil Code of Ukraine No. 15150 (2026, April). Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837>
- [6] *Michaud v. France*, No. 12323/11 (ECtHR, 2012). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115377> (hudoc.echr.coe.int in Bing)
- [7] *Golder v. United Kingdom*, No. 4451/70 (ECtHR, 1975). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=00157496>

- [8] Constitution of Ukraine No. 254k/96-VR (1996, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
- [9] Criminal Code of Ukraine No. 2341-III (2001, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
- [10] On Postal Services: Law of Ukraine (2001, October). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text>
- [11] On Electronic Communications: Law of Ukraine (2020, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>
- [12] On Information Protection in Information and Telecommunication Systems: Law of Ukraine (1994, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
- [13] Ryvlin, A. L. (Ed.). (1971). *Radyansky criminal trial*. Kyiv: High school.
- [14] Nor, V. T. (2010). The truth in criminal justice: idea, dogma of law, implementation. *Book of hours of the National University «Ostrozka Academy»*. Series «Law», 1–14.
- [15] Vapniarchuk, V. V. (2013). The essence of truth in the criminal process of Ukraine. *Legeas Viata*, 9(2), 53–56.
- [16] Resolution of the panel of judges of the Other Shipping Chamber of the KKS VS at certificate No. 536/1048/16-k (2018, November). Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77684989>
- [17] International Covenant on Civil and Political Rights (1966, December). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
- [18] European Convention on Human Rights (1950, November). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
- [19] Kaplina, O. V. (1998). *Problems of rehabilitation in the criminal process* (Candidate thesis, Kharkiv, Ukraine).
- [20] Foinitsky, I. Ya. (1884). *About the wine city, innocently before the court of criminal attraction*.
- [21] Law of Ukraine «On the procedure for dealing with harm caused by the citizens' illegal actions of the investigative bodies, preliminary investigation, prosecutor's office and court»: draft. Ministry of Justice of Ukraine (1993).
- [22] About the procedure for the investigation of harm caused by the widespread illegal actions of the authorities that carry out prompt investigation activities, pre-trial investigation bodies, the prosecutor's office and the court: Law of Ukraine (1994, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>

Оксана Володимирівна Капліна

Докторка юридичних наук, професорка
Дійсний член (академік) НАПрН України
Національна академія правових наук України
61024, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Завідувачка кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
email: o.v.kaplina@nlu.edu.ua

Oksana V. Kaplina

Doctor of Law, Professor

Full Member (Academician) of the NALS of Ukraine

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

Head of the Department of Criminal Procedure

Yaroslav Mudryi National Law University

61024, 77 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

email: o.v.kaplina@nlu.edu.ua

Рекомендоване цитування: Капліна О. В. Кримінальні процесуальні ризики проекту Цивільного кодексу України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2026. Том 33. № 2. С. 262–282. <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.2.262>.

Suggested Citation: Kaplina O. V. (2026). Criminal Procedural Risks of the Draft Civil Code of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 33(2), 262–282. <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.2.262>.

Дата першого надходження статті до видання: 11.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення): 30.06.2026

Ця робота ліцензується відповідно до
Creative Commons Attribution 4.0 International License